

З таблиці 3 видно, що найвищий ступінь реалізації ефективності використання ресурсного потенціалу спостерігається в ЗАТ «Тепличний», найнижчий – в ТОВ «А/Ф Каяри». Крім того слід відмітити, що підприємства рослинницько-тваринницької та тваринницько-рослинницької групи мають вищий рівень реалізації ресурсного потенціалу, ніж підприємства виключно рослинницького напрямку спеціалізації.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, за досліджуваний період має місце підвищення ефективності використання як окремих виробничих ресурсів (земельних, трудових, матеріально-технічних), так і ресурсного потенціалу в цілому в сільськогосподарських підприємствах Харківської області. Однак, ступінь реалізації ресурсного потенціалу свідчить про його недовикористання та наявність прихованих можливостей, тобто постає необхідність пошуку шляхів підвищення ефективності його використання.

Література

1. Аграрна реформа в Україні / П.І. Гайдуцький, П.Т. Саблук, Ю.О. Лупенко та ін.; за ред. П.І. Гайдуцького. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
2. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник / В.Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2013. – 779 с.
3. Месель-Веселяк В.Я. Дохідність і розширене відтворення в агропромисловому виробництві / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 12-17.
4. Нелеп В.М. Планування на аграрному підприємстві : підручник / В.М.Нелеп. – К. : КНЕУ, 2000. – 372 с.
5. Пасхавер Б.Й. Аграрный ресурсный потенциал Украины / Б.Й. Пасхавер, П.Ф. Веденичев. – К. : Наукова думка, 2001. – 311 с.
6. Саблук П.Т. Глобалізація і продовольство: монографія / П.Т. Саблук, О.Г. Білорус, В.І. Власов. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 632 с.
7. Трегобчук В.М. Відтворення та ефективно використання ресурсного потенціалу АПК (теоретичні та практичні аспекти) / В. Трегобчук, А. Юзефович, Д. Крисанов, О. Попова, В. Прадун, Н. Скурська. – К. : Інститут економіки НАН України, 2003. – 259 с.
8. Ульяновченко О.В. Ресурсний потенціал аграрного сектора економіки України: управлінський аспект : монографія / О.В. Ульяновченко. – Суми: Довкілля, 2009. – 383 с.

УДК 631.1:338.43:332.1

Гасуха Л.О.,
аспірант

Луцький національний технічний університет

РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Розвиток агропромислового комплексу є основною передумовою забезпечення продовольчої безпеки в країні, і в першу чергу, в регіонах, що обумовлюється різноманітністю природно-кліматичних умов, соціально-економічним становищем окремих територій, демографічною ситуацією. Потреби в продовольстві кожної конкретної людини повинні задовольнятися там, де вона живе [1, с.4].

Дослідження цієї теми є актуальним саме на регіональному рівні, тому що:

- по-перше, вирішення продовольчої безпеки держави здійснено лише тоді, коли продовольчий достаток досягається в усіх без виключення регіонах;
- по-друге, присутня значна територія країни та різноманітність природно-кліматичних умов;
- по-третє, середні значення коефіцієнтів, що характеризують продовольчу безпеку держави, не відображають реальної ситуації в регіонах, а, як показують результати досліджень, коефіцієнти міжрегіональних співвідношень сягають десятків, а по деяких показниках - сотень, що свідчить про значну диференціацію регіонів України за рівнем виробництва, споживання та забезпечення продовольчої безпеки;
- по-четверте, методи регулювання продовольчої безпеки для кожного регіону є специфічними, залежно від фактичного рівня продовольчої безпеки, наявних та можливих загроз, а

також перспективних напрямків розвитку регіону;

– по-п'яте, задоволення потреб у продовольстві здійснюється відносно кожної конкретної людини у місці її фактичного перебування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми продовольчої безпеки на рівні регіону присвятили роботи такі науковці, як: П. В. Борщевський, Б. В. Губський, Л. В. Дейнеко, А. О. Дігтяр, А. О. Коваленко, П. І. Коренюк, Д. Ф. Крисанов, В.М. Микитюк, О.В. Скидан, Е. І. Шелудько, В. М. Шкаберін, О. В. Щєбаніна та інші. Однак, аналіз робіт вчених показує, що роль агропромислового комплексу у забезпеченні продовольчої безпеки регіону досліджена не достатньо і потребує подальшого вивчення в науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних та методологічних положень щодо основних напрямків розвитку агропромислового комплексу регіону як передумови забезпечення його продовольчої безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реформування аграрного сектора економіки та його адаптація до економічних законів ринку зумовлюють особливу увагу до формування системи продовольчої безпеки. Без визначення рівня продовольчої безпеки держави, регіону неможливе проведення наукового економічного аналізу на макро- і мікрорівнях, ухвалення ефективних управлінських рішень на всіх рівнях. Тому продовольча безпека – не просто важливий інтерес нації, а об'єктивна та незамінна умова існування нації і держави, регіонів, кожної людини [2, с. 18].

Продовольча безпека згідно із проектом Закону України «Про продовольчу безпеку» зареєстрованим у Верховній Раді України під реєстраційним № 11378 трактується як соціально-економічне та екологічне становище, за якого населення забезпечено безпечними і якісними основними продуктами харчування, що необхідні для раціонального харчування [3, с. 2].

Регіональна продовольча безпека, як стверджує Л. Хромушина, складається з взаємопов'язаних підсистем, що забезпечують стійке (безперервне) і достатнє за науково-медичними нормами постачання населенню регіонів основних продуктів харчування, які є екологічно безпечними та гарантують відсутність небезпеки голоду чи недоїдання [4].

Аграрний сектор Волині, де зосереджена четверта частина трудового потенціалу, створює шосту частину валової доданої вартості, є важливою складовою економіки області.

Питома вага Волинської області у загальнодержавному виробництві продукції сільського господарства у 2012р. становила 2,8%. За цим показником область зайняла торік 20, в т.ч. тваринницької продукції – 13 місце в державі. За темпами виробництва сільськогосподарські товаровиробники мали шосте, а за обсягами виробництва в розрахунку на одного жителя – дванадцяте місце серед регіонів України. Волинь посіла друге місце за обсягом виробництва м'яса в розрахунку на одного жителя, п'яте – за обсягом овочів та картоплі, шосте – молока. У 2012р. у галузі вироблено продукції на суму 6,2 млрд. грн. (у постійних цінах 2010р.), що на 7% більше попереднього року. В аграрних формуваннях виробництво збільшилось на 13,7%, господарствах населення – на 4,3%. В розрахунку на кожного жителя області за 2012 рік вироблено 5950 грн. сільськогосподарської продукції, що на 6,8% більше 2011р. І надалі основними виробниками сільськогосподарської продукції залишаються домогосподарства. Але протягом останніх семи років у сільськогосподарських підприємствах спостерігався не тільки стабільний ріст виробництва, а ще й темпи приросту були на 3,4–10,8 відсоткових пункти вищі, ніж в господарствах населення.

Значною мірою це пов'язане з інтенсивним розвитком птахівництва та свинарства, де обсяги вирощування у порівнянні з 2000р. збільшились відповідно у 3,5 та 7,2 раза. Як наслідок, частка агроформувань у виробництві продукції сільського господарства постійно зростає. Зокрема у 2012р. вона дорівнювала 30,5%, що на 10 в.п. більше ніж у 2005р. (рис. 1).

В області відбувається постійне скорочення сільськогосподарських угідь, які за останні 12 років зменшились на 10,5 тис.га або в середньому на 800–900 га щорічно. У попередні роки відбувалось це, переважно, за рахунок зменшення площі ріллі, а у минулому році, навпаки, внаслідок скорочення площі пасовищ та сіножатей [5, с. 5].

Однак, ефективність використання земель підвищується. В розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь у 2012 році вироблено 734,0 тис.грн. сільськогосподарської продукції, що на 7,3% більше попереднього року, в агроформуваннях – 821,3 тис.грн. (на 21,8% більше), у господарствах населення – 701,2 тис.грн. (на 2% більше).

Проблема підтримки родючості ґрунтів і надалі не втрачає своєї актуальності. За розрахунками, проведеними спеціалістами центру "Облдержродючість", використання рослинами азотних добрив в області в 1,5 раза перевищує їх надходження в ґрунт, фосфорних – в 2,1 раза, калійних – в 3,2 раза. Втрати поживних речовин у ґрунті від вирощування сільськогосподарських культур в 1,6 раза вищі від утворення гумусу з органічних добрив та рослинних решток. Як наслідок, в останні роки спостерігається від'ємний баланс гумусу [5, с. 20].

У 2012р. виробники усіх категорій зібрали 869,3 тис.т зернових, що на 16,2% більше, ніж у позаминулому році, 1161,5 тис.т картоплі (на 2,3% більше), 652,5 тис.т цукрових буряків (на 2,8%

більше), 281,9 тис.т овочів (на 0,9% більше). Господарствами усіх категорій вироблено 127,6 тис.т м'яса в живій вазі, 466,6 тис.т молока, 185,9 млн. шт. яєць. Виробництво м'яса зросло на 2,8 відсотка, молока – на 3,6 відсотка.

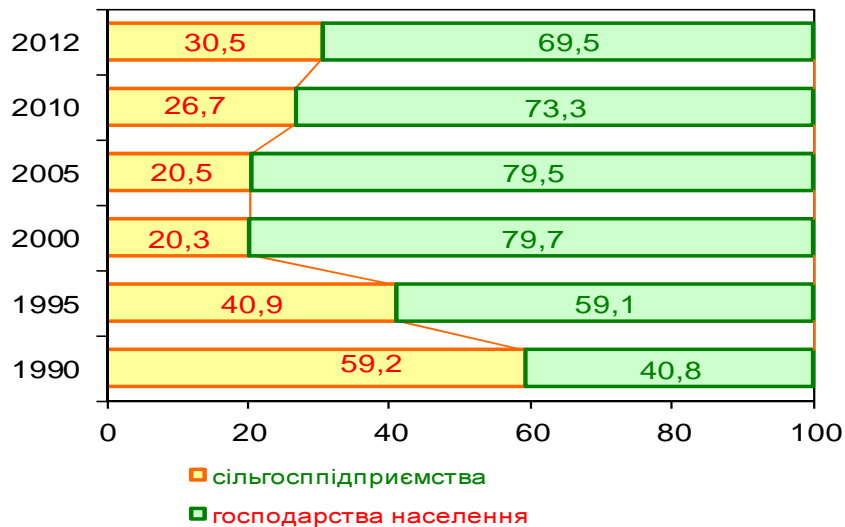

Рис. 1. Частка різних категорій господарств у виробництві сільськогосподарської продукції (у відсотках).

Джерело: (за даними головного управління статистики у Волинській області)

Пріоритетним для північної частини регіону є розвиток галузі м'ясного скотарства. Наявність в області більше 350 тис. гектарів природних сінокосів та пасовищ, що складає третину всіх сільськогосподарських угідь, сприяє розвитку цієї галузі. Для покращення ситуації з виробництвом яловичини в області діє програма розвитку м'ясного скотарства. За останній рік чисельність великої рогатої худоби м'ясного напрямку збільшилась майже на 10 %.

В агроформуваннях у структурі виробництва сільськогосподарської продукції у 2012 р., як і в попередньому, найвищу питому вагу мало вирощування птиці (25,7%) та зернових культур (25,6%), в господарствах населення – картоплі та молока – (відповідно 26,8% та 22,3%).

Статистичні спостереження, які проводяться серед великих та середніх агропідприємств області, показали, що сільськогосподарська діяльність у них п'ятий рік поспіль прибуткова. Хоча рівень рентабельності знизився з 19,4% у 2011р. до 15,5% торік, але частка прибуткових підприємств зростає з 52,2% до 56,9%. Прибутковою, як і в попередньому році, була реалізація рослинницької продукції (22,1% проти 28,2%) і другий рік поспіль за останні шість років – тваринницької продукції (5,7% проти 11,4%) [5, с. 36].

Росту темпів виробництва сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств області сприяла фінансова підтримка галузі зокрема з місцевих бюджетів, яка у 2012 році проводилась за 10 програмами на суму 15,6 млн. грн., в тому числі з обласного бюджету – 11,7 млн. грн.

За програмою підтримки особистих селянських господарств кошти спрямовувались на:

- компенсацію відсотків за кредитами на закупівлю тракторів, корів та нетелів;
- закупівлю, безоплатну передачу та відшкодування вартості доільних апаратів;
- здешевлення вартості штучного осіменіння корів і телиць;
- дотацію власникам ОСГ, які утримують 3 і більше корів.

За програмою розвитку тваринництва кошти спрямовувались на:

- спеціальну дотацію за телята, закуплені у населення;

– здешевлення вартості штучного осіменіння корів і телиць в сільськогосподарських підприємствах та фермерських господарствах.

- закупівлю обладнання для пунктів штучного осіменіння.

У 2012р. виплачено 1,3 млн.грн. доплат за посів озимого жита. Особлива увага в області приділяється будівництву та реконструкції овоче- картопле- та фруктосховищ. З обласного бюджету відшкодовуються витрати понесені суб'єктами підприємницької діяльності на будівництво та реконструкцію таких сховищ.

У 2012 році в області створено громадські пасовища на території 35 сільських рад, загальною площею 433,6 га, проведено залуження земель у 8 сільських радах на площі 149 га.

Галузь стає привабливою для інвесторів, в тому числі іноземних. В 2012р. підприємствами області, що займаються сільським господарством, мисливством та пов'язаними з ними послугами,

вкладено 211,7 млн.грн. капітальних інвестицій, що становить 6,6% загальнообласного обсягу та на 21% більше проти попереднього року.

Загальний обсяг іноземних інвестицій в сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги, наростаючим підсумком з початку інвестування, на 1 січня 2013р. досяг 13,9 млн. дол. (3,8 % залучених в область), у т.ч. в овочівництво, декоративне садівництво та вирощування продукції розсадників спрямовано 78,6, у вирощування зернових та технічних культур – 18,3%, у розведення птиці – 2,9% [5, с. 39].

Зміни в обсягах виробництва сільськогосподарської продукції дозволили забезпечити споживання населенням основних продуктів харчування на рівні раціональних норм. Область виробляє достатню кількість сільськогосподарської продукції для забезпечення її продовольчої безпеки. Коефіцієнт продовольчої незалежності області, який визначається як відношення ємності ринку (обсягу внутрішнього виробництва продукції) до фонду споживання за основними видами сільськогосподарської продукції становить: м'ясо та м'ясопродукти і молоко та молокопродукти – 2,4; хлібні продукти – 3,5; цукор і цукровмісні – 2,0; картопля – 6,0; овочі – 2,9. Не забезпечуються фонди споживання за рахунок внутрішнього виробництва лише з таких продуктів як плоди та ягоди, яйця та риба. Тому на цю категорію продуктів харчування має бути зосереджена найбільша увага при формуванні пріоритетних напрямків розвитку галузі.

Надлишок сільськогосподарської продукції, що виробляється в області реалізується за межами області, а також експортовано в інші країни, зокрема за минулий рік з області експортовано сільськогосподарської продукції вартістю 77,4 млн.дол. США. Це становить 12,8% загального обсягу експорту товарів.

Щоб розв'язати продовольчу проблему регіон має повніше використовувати природні ресурси та розвивати галузі рослинництва і тваринництва.

Інтенсивний шлях розвитку галузі полягає насамперед у підвищенні біологічної продуктивності існуючих угідь, де вирішального значення матимуть біотехнології, впровадження нових високоврожайних сортів і нових методів обробки ґрунту, розвиток механізації, хімізації та меліорації.

Перспективне вирішення продовольчої проблеми йтиме найімовірніше шляхом підвищення урожайності та удосконалення технологій обробки земель. Технічні можливості для впровадження таких заходів є лише у найрозвиненіших країнах, а тому важливим є всебічне співробітництво, в тому числі міжнародне, яке може закласти основи прогресу у вирішенні продовольчої проблеми.

Особлива увага має приділятися розвитку галузі тваринництва, оскільки споживання саме цього виду продукції в області не відповідає раціональним нормам харчування і складає лише 26,6 відсотка у середньодобовому раціоні харчування, що у 2 рази нижче за встановлений пороговий критерій (55 відсотків) [6, с. 2].

Висновки з даного дослідження. З метою забезпечення продовольчої безпеки регіону розвиток агропромислового комплексу необхідно здійснювати за такими пріоритетними напрямками:

- поліпшення родючості ґрунтів, у першу чергу, за рахунок вапнування, залуження малопродуктивних та заліснення деградованих земель запасу та резервного фонду;
- активізація процесів технічного та технологічного оновлення агропромислового комплексу;
- реалізація державних та регіональних програм підтримки розвитку агропромислового комплексу та соціальної сфери;
- переорієнтація системи державної підтримки аграрного виробництва на стимулювання виробників, орієнтованих на місцеві продовольчі ринки;
- розвиток селекційно-плеєнної справи та наросування поголів'я сільськогосподарських тварин;
- розвиток інфраструктури аграрного ринку, будівництво картопле-, овоче- та фруктосховищ за участю коштів обласного бюджету;
- сприяння розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації на селі, в першу чергу створення обслуговуючих молочарських кооперативів.

Література

1. Микитюк В.М. Формування продовольчої безпеки в Україні: регіональний аспект / В.М. Микитюк, О.В. Скидан. – Житомир: Видавництво Державного агроєкологічного університету, 2005. – 248 с.
2. Скидан О.В. Інституціональні засади формування аграрної політики України : монографія / О.В. Скидан. – Житомир: Вид-во «Полісся», 2010. – 308 с.
3. Проект Закону України «Про продовольчу безпеку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
4. Хромушина Л.А. Інтегрально-критеріальна оцінка рівня еколого-економічної безпеки розвитку сільськогосподарських підприємств / Л.А. Хромушина // Вісник Сумського національного аграрного університету Серія «Фінанси і кредит». – №1 – 2011. – С. 249-254.
5. Аграрний комплекс Волині: економічна доповідь / Головне управління статистики у Волинській

області, за ред. В.Ю. Науменка. Луцьк., 2013. – 45 с.

6. Гасуха Л.О. Продовольча безпека регіону (на прикладі Волинської області) / Л.О. Гасуха // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: Полісся, 2013. – С. 140-145.

7. Концепція наукового забезпечення установами УААН розвитку галузей агропромислового комплексу України в 2011-2015 роках // Економіка АПК. – 2010. – № 2. – С. 3–14.

8. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року /за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ "ІАЕ", 2012. – 182 с.

УДК 336.13:332.122

Фоніцька Т.І.,
викладач

Вінницький інститут економіки THEU

МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОГО РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ САМОСТІЙНОСТІ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Аналіз функціонування бюджетного механізму і бюджетної політики України за роки її незалежності свідчить, що вони не сприяли позитивним результатам соціально-економічного розвитку. Наприклад, за цей час жоден бюджет не був своєчасно затвердженим і виконаним у повному обсязі. Бюджетне законодавство приймалося без урахування реального стану економіки. Закони, пов'язані з формуванням доходної бази бюджету, щорічно змінювалися, що не сприяло стабілізації економічного життя в державі. У багатьох випадках прийняті закони суперечили один одному. Не розроблена ефективна методика фінансування видатків за рахунок бюджету. Саме тому розробка методології для визначення необхідного рівня фінансової самостійності регіону набуває дедалі більшого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням цього питання і розробкою конкретних методів для визначення необхідного рівня фінансової самостійності регіону займається ряд провідних вітчизняних науковців, таких як Василик Д. О., Дем'янишин В.Г., Чугунов І.Я., Запатріна І.В., Тимченко О.М., Швець В.Я. Невирішеним досі залишається визначення індивідуального індексу децентралізації для окремого регіону, який би допомагав розрахувати дійсно необхідний обсяг фінансових ресурсів для розвитку та ефективного відтворення.

Постановка завдання. З огляду на зазначені проблеми головним завданням нашого дослідження є створення ефективного механізму міжбюджетного регулювання, яке передбачає досягнення наступних цілей:

- визначення основних переваг та недоліків децентралізації бюджетних коштів;
- аналіз рівня та динаміки між бюджетного регулювання на прикладі Вінницької області та міста Вінниці;
- розрахунок індивідуального індексу децентралізації;
- визначення заходів з удосконалення законодавчого регулювання бюджетних прав і повноважень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливість вітчизняного бюджетного планування полягає в тому, що держава використовує його для визначення рівня централізації фінансових ресурсів у процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту, методів мобілізації грошових коштів до централізованого фонду, напрямів використання бюджетних коштів відповідно до засад економічної політики держави. Саме за допомогою бюджетного планування можна забезпечити належне функціонування бюджетної системи держави, поступове зростання темпів соціально-економічного розвитку, якщо таке передбачено соціально-економічною стратегією [1].

Вирішенням питання реформування механізму бюджетного планування може стати створення бюджетної системи децентралізованого типу.

Перехід від централізованої системи міжбюджетних відносин до децентралізованої зумовлений наявністю низки суттєвих недоліків фінансової централізації. До таких недоліків можна віднести:

- обмежений вплив органів місцевої влади на формування доходної частини бюджету;
- неможливість прогнозування видатків на перспективу;
- недостатній рівень збільшення доходної бази місцевих бюджетів;
- недосконалість розподілу дотацій місцевих бюджетів, відповідальності за виконання місцевих бюджетів тощо.